

**Oponentní posudek na disertační práci
„Michael Novak a jeho projekt teologie demokratického kapitalismu“,
kterou na Teologické fakultě Jihočeské Univerzity předložil PhDr. Romana Míčka**

Předložená disertační práce má za své téma osobnost a dílo amerického myslitele Michaela Novaka. Označení myslitel zahrnuje několik oborů: teologii, ekonomii, politologii, ale i sociologii, historii, religionistiku, kulturologii... Výjimečnost Michaela Novaka je v pokusu o skloubení všech těchto pohledů – v dnešním světě vědních specializací málo vídaném- v jeden ucelený „projekt“. Tak jako autor disertace připouští, že Michael Novak není velký teolog, troufám si říci, že není ani velký ekonom. Je možné, že uznání, jehož se mu dostává i od významných představitelů politologie /jakým je u nás dnešní rektor MU Petr Fiala/ by mohlo svědčit o tom, že Michael Novak je velký politolog...Ale to není rozhodující: opakují, výjimečnost Michaela Novaka je právě v tom, že celoživotně usiluje o „interdisciplinární“ /nikoliv holistický/ pohled na člověka a společnost, že se snaží překonat slabiny vědní fragmentarizace, která je chorobou „společnosti vědění“. Navíc Novak nevyklučuje Boha ze svých úvah o člověku, jak je v dominujícím vědeckém redukcionismu už dlouho „normální“. To samo o sobě činí i pro mne oponování disertace o Michaelu Novakovi přitažlivou. Profesionálů v jednotlivých vědních oborech je mnoho, těch, kdo by měli ambici na syntézu ještě dnes, je poskrovnu. Přemostění vědních oborů o Bohu, člověku a společnosti je ovšem světo-názorem, a ten nutně překračuje rámec vědních paradigmat, zahrnuje i širší struktury víry člověka, jeho internalizované hodnoty /“vnitřní model světa“ byl termín, s nímž přišel – kupodivu v letech normalizace- český matematik a katolík, který se „dal na teorii rozhodování a management“ doc. Alfons Bašta/. A tady je už potom velice blízko k tenkému ledu ideologií. Ne snad že bychom se ve světě pozemských skutečností bez ideologií obešli. Ale tenkost ledu je pak v riziku posunu k ideologickému způsobu uvažování, myšlení, argumentace – a vztahu k ideovým odpůrcům či spíše protivníkům. Ostatně i doktorand přiřazuje ve své práci Michaela Novaka k americkému „neokonzervatismu“ a končí aktuálními debatami o jeho názorech týkajících se nejen „studené války“ ideologií ale i „horké války“ v Iráku.

Integrální pohled na plán Boží lásky s člověkem, na úděl člověka a na uspořádání společnosti, to vše je příznačné pro katolickou sociální nauku jako takovou, a potud by vlastně na díle Michaela Novaka – jako jednoho z představitelů této „doktriny“- nebylo nic až tak mimořádného. Nechci zpochybňovat příslušnost Michaela Novaka ke katolické sociální nauce. Nicméně jeden podstatný aspekt v optice nemohu nezmínit. Oficiální katolická sociální nauka je „ideálním nárokem na člověka“, zatímco Michael Novak patří k těm, kdož počítají

spíše s hříšným člověkem a s institucemi pro hříšného člověka. Normativní ideál a „pozitivizmus“ vedou nutně k divergentním optikám – a k napětí. Když Novak mluví o nepokojném srdci konzumního člověka /s odkazem na sv. Augustina/, o člověku, který si nedá pokoj- dokud nespočine v Bohu, pak Novak a Augustin tím mají na mysli něco dost odlišného. Ta odlišnost nejlépe vyvstane když je přijetí hříšného člověka dovedeno do konce, jak to činí v blasfemickém titulu své knihy profesor Kolumbijské univerzity v New Yorku James Twitchell “Uváděj nás do pokušení!” Rouhavá parafráze části Otčenáše pak má být motorem „triumfu amerického materializmu“ /podtitul knihy/. A na odhalené tajemství trvalého materiálního pokroku se zdá věřit i Michael Novak. Otázka je, zda tudy vede cesta k návratu do ztraceného ráje. /Duch demokratického kapitalismu, str.28/.

Osobnost Michaela Novaka je v kruzích katolické sociální nauky známá celosvětově, v našich českých podmínkách to platí i pro širší obec zájímavější se o věci veřejné- a o pracoviště na pomezí vědy a ideových až ideologických „myšlenkových tanků“, včetně těch, které jinak mají k teologii hodně daleko. A skutečnost, že myslitel amerického katolicismu obdrží vysoké české státní vyznamenání je svým způsobem ojedinělá. Už z toho důvodu je rozhodnutí o zaměření předložené doktorandské disertace třeba jen vítat, a vlastně je namísto vyslovení podivu, že se tak stává v takto monografické podobě až půldruhé dekády poté, kdy do češtiny byl přeložen „Duch demokratického kapitalismu“, tedy po 15 letech od samého začátku české cesty ke kapitalismu. Tuto domácí souvislost neuvádím náhodou, ale proto, že tady existují souvislosti mezi ideologií a konsekvencemi transformačních politik, a mezi tendencemi k propojení moci ekonomické a politické. Tyto aspekty sice nezůstávají stranou doktorandova zájmu /viz 7.1/, ale jeho informování o aktivitách OI a LI se mi zdá být přece jen příliš ovlivněné jeho vlastní zaujatostí. Ale to je ostatně i můj problém, jen znaménko je opačné. Nezbývá, než abychom se pokusili o kolegiálně vedenou debatu a vzájemné pochopení argumentace.

Ale ponechejme tyto souvislosti stranou také, i když pro naše domácí obecné dobro by si zasloužily důkladný rozbor, vysvětlení jak a proč morálně kulturní pilíř rodícího se kapitalismu - ač potřeboval více ctností- trpěl takovým jejich deficitem, a to i u politických subjektů zaštiťujících se mimo jiné i Michaelem Novakem. /Ostatně i strana ODA , odpovědná za privatizaci a za právní rámec transformace, sestávala jako každá jiná jen z lidí hříšných/.

Pro posouzení předložené disertace však považuji za vážnější jinou otázku, totiž nakolik je možno dílo Michela Novaka považovat za reprezentativní pro zúročení americké zkušenosti v katolické sociální nauce /UNIVERSUM 3/2006/. A tady kladu vážný otazník- a to i pro

metodu práce doktoranda. Není sporu, že těžko hledat v USA osobnost více známou a dokonce více publikující než je Michael Novak /rozumí se „v oboru“ i mimo něj/. Na straně druhé, při přípravě listu amerických biskupů "Ekonomická spravedlnost pro všechny" /1986/ byl Novak jen jedním z několika set konzultantů a i když byl konzultován během těch 6 let přípravy listu vícekrát, redakční tým většinu jeho názorů nepřijal. Novak byl patrně nejagilnějším protagonistou vzniku „laického listu“ /Toward the Future, 1984/, který reagoval na první pracovní verzi oficiálního listu, ve zřejmé opozici a ve snaze vyvolat dojem, že „církve jsme my“ - ne biskupové. Z francouzského překladu oficiálního listu, který v dodatku zahrnuje i úplný seznam všech konzultantů i konzultací je zřejmé, že v „Ekonomické spravedlnosti pro všechny“ nešlo o „list biskupů“, a že mezi konzultanty byli nejen laici-odborníci, ale i experti-ekonomové, známí i ve světové obci ekonomické.

Americký list odstartoval podobné iniciativy v ostatních zemích a na ostatních kontinentech, ale za americkou zkušenost byl pokládán list oficiální, nikoliv „list laiků“. Na konferenci ve Fribourgu /1993/ „Etika, ekonomie a rozvoj“ se probírala už žejň veřejné diskuse k „učení biskupů pěti kontinentů“, za USA nereferoval Michael Novak, a pokud byl během konference zmíněn, pochopil jsem, že pro těch 160 účastníků je osobností více kontroverzní než reprezentativní. Ve vědě přirozeně je to tak, že pravdu může mít i jeden „proti všem“. Ale je tomu tak i v katolické sociální nauce, která je symbiózou Zjevené pravdy víry a pravd separátních věd? A je tomu tak, že má Michael Novak pravdu proti „biskupům pěti kontinentů“? Když jsme v ČKA před lety začínali přípravu českého listu diskusí nad již publikovanými listy vybraných zemí, dělal jsem si naděje, že se dovíme, jak vnímají naši protagonisté Michaela Novaka americký list, ale marně. Tehdejší představitelé OI v tomto směru zklamali v jediné ve vědě známé metodě, jak dojít k pravdě, totiž v kolegiální disputaci za použití rozumových argumentů. Samotné označení těch či oněch biskupů za levičáky není takovým rozumovým argumentem. Spíše podporuje podezření, že „pravdicovost“, tedy hledisko stranicko-ideologické, dominuje nad programovou snahou katolické sociální nauky nevázat se na žádné podobné ani jiné ideologie.

Z hlediska úrovně abstrakce papežských sociálních encyklik se začala šířit teze- i u nás, a jak se zdá, tuto tezi zastává i doktorand- že teprve Centesimus annus znamená přijetí kapitalistické tržní ekonomiky katolickou sociální naukou. Neumím posoudit, zda a v jaké míře je pravdou, že osobní podíl na tomto proklamovaném obratu má právě Michael Novak. Významný americký jezuita David Hollenbach, když hodnotí právě tento dokument, a v něm pojednání o trhu především /Concilium 2/1997, str.67-76/, v pramenech cituje kromě relevantních církevních dokumentů i několik amerických autorů, ale Michaela Novaka zde

nenacházím...Že by kolegiální podjatost? Nechce se mi věřit, znám Davida Hollenbacha z jeho pozdější práce „The Common Good and Christian Ethics“ /2002/, z níž jsem sám čerpal pro svou vlastní studii, a o vědecké korektnosti autora nemám žádné pochyby. Hollenbach argumentuje vědecky, nikoliv ideologicky. A i v klíčové problematice společného dobra v odkazu k jediné práci Michaela Novaka považuje za nutné připojit poznámku, že jejich pojetí tohoto klíčového konceptu jsou diametrálně odlišná.

Konec konců ani zaštiťování se vědeckou autoritou jiných ve vědě nestačí. Pozemské skutečnosti samotné svědčí pro či proti teoriím a ideologiím. Dnešní prezidentkou Papežské akademie sociálních věd je americká profesorka Mary Ann Glendonová. A ta rozhodla, že předmětem loňského zasedání Akademie /Vatican City, 28.4.-2.5.2006/ byla problematika demografické imploze a krize mezigenerační solidarity /v západní americko-evropské, či v označení, které Michael Novak preferuje, tedy v židovsko-křesťanské civilizaci/. Zpráva o situaci ani v USA nebyla utěšená, ačkoliv Evropa se zdá být na tom ještě hůře, a ani přítomní ekonomové světového jména /Arrow, Stiglitz/ nenacházeli odpovědi na naléhavé otázky doby. Otázkou samozřejmě je, co rozumíme „nejdokonalejším politicko-ekonomickým systémem realizovaným silami člověka“ /str.184 disertace/. Ekonomie totiž umí vysvětlit jak zbohatnout v pojmech GDP per capita, je však bezradná vůči duchovním následkům zbohatnutí. A "neutrální" vůči těm kdo nezbohatli. Ani jedno ani druhé však není vlastním posláním katolické sociální nauky: podstatou radostné zvěsti evangelia není víra, že můžeme zbohatnout v materiálním slova smyslu. A bylo by smutné, pokud by se katolická sociální nauka změnila na jakousi apologii nároku na získané bohatství. Bohatý mládenec, kterého známe z evangelia, dodržoval morální imperativy starých Izraelitů, jen jedno mu scházelo: svoboda od nabytého bohatství. A proto odcházel od Ježíše zarmoucený. Dnešní emeritní profesor ekonomie na univerzitě v Yale Robert Lane již titulem své nedávné knihy „Ztráta štěstí v tržních demokraciích“ může teologovi hlásícímu se k projektu Michaela Novaka připomenout co je vlastně podstatou zlepšování údělu člověka na zemi.

Tolik úvodem, trochu delším než je zvykem. Jde však především o Romana Míčku a jeho disertaci, a o Michaela Novaka „až v první řadě“, abych si vypůjčil známý bonmot profesora Václava Klause, v jeho případě -jak známo- o penězích. Nuže, disertační práce je dobře a přehledně strukturována do kapitol, a pracuje s rozsáhlým odkazovým aparátem uveřejněným v závěru disertace. Omluva za neúměrně vysoký podíl pozitivních internetových zdrojů je nadbytečná, naopak, snaha doktoranda vypořádat se s omezenou dostupností našich knihovních fondů je mu spíše ke cti.

Celá monografická studie je uvedena – na zamyšlení- citátem z Velkého inkvizitora F.M.Dostojevského. Myslím, že případně. Dichotomie svobody a „plných žaludků“ se táhne od vyvedení starých Izraelitů z egyptského otroctví až do dneška dějinami spásy. Nostalgie mnohých u nás- po ztracených sociálních jistotách, za něž se platilo nesvobodou, sem rovněž patří. „Filosofie svobody“ je český překlad jedné z knih Novakových, a ta je pro mne osobně spojena s osobností již zesnulého člena týmu „pokoj a dobro“ docenta Vackáře, jehož jsem si velice vážil. Tedy přijímám, že idea svobody je i pro Michaela Novaka centrální. Jde ovšem o to, jak té svobodě rozumíme. Svoboda podnikání včetně toho na politických „trzích“, ba i za vymezených a dovolených podmínek i svoboda podnikání „vojevůdce“, jsou jistě nesmírně důležité. Ale svoboda člověku Bohem daná se tím zdaleka nevyčerpává. „Ideální nárok“ katolické sociální nauky na lidská srdce ve „schopnosti rozdělit se mezi sebou“ je také svobodou, a proto na skepsi Velkého inkvizitora lze sotva přistoupit. A v této souvislosti- rovněž na zamyšlení- lze připomenout jinou myšlenku, tentokrát připisovanou velkému Gándhímu, že totiž země má dost zdrojů pro potřeby všech lidí, ale nikoli pro chamtivost všech...Nabídka amerického životního stylu a americké prosperity všem může být sotva míněna vážně- a obávám se, že sotva i poctivě.

Kap.1 je biografií a autobiografií Novakova myšlenkového vývoje. Konverze je v teologii míněna v duchovní poloze, jistě je možné i „obrácení“ ideové /ve vědě/ a světonázorové a ideologické. Proměny socialistů /a komunistů/ na liberály jistě nemusejí –ani u nás- mít jen utilitaristické vysvětlení. Mohou být hlubší, netroufám si soudit, jistě mohou jít až ke konverzi v tom duchovním smyslu.

Kap.2 je cenná charakteristikou společenského kontextu Novakova myšlení v realitě USA. Ale i tady zůstává charakteristika příliš na rovině Novakovi vlastní, tedy ideologických střetů a ideologické fruktifikace náboženských postojů lidí v boji o „voliče“, méně už „o duše“. Schází mi zde pokus o hlubší charakteristiku skutečné náboženské situace v této navenek pořád ještě religiózní zemi. Podle mých přátel z Woodstock Theological Centre na Georgetownu /a jejich svědectví má pro mne váhu argumentu/, se katolická církev v USA nachází v morální a duchovní krizi, a to bez ohledu na stranicko-politické orientace těch, kdo se k církvi pořád tak či onak hlásí. K závěru kapitoly /2.2.9 Chvála kapitalismu/ vyslovuji svou pochybnost o tom, zda a v čem může Joseph Schumpeter sloužit americkým neokonzervativcům k rozvíjení jejich idejí. Tendence k úpadku /decay/ totiž má u tohoto autora své nejhlubší příčiny v erozi buržoazní rodiny, která podléhá stále rafinovanějším lákadlům tržní ekonomiky, proti nimž alternativa přijetí a výchovy dětí má malou šanci. Směřování ostří kritiky vůči „intelektuálům“ se mi v této souvislosti nezdá dost průkazné.

Ke kapitole 3. o neokonzervatismu Michaela Novak mám pouze jednu připomínku, a ta se týká inspiračního zdroje díla Jacques-a Maritaina. Zdá se, že i doktorand považuje tento vliv francouzského filosofa na Novaka za zvlášť důležitý. O tom svědčí motto z „Reflections on America“, které Míčka předřazuje vůbec celé své disertaci, a k téže myšlence se pak vrací v jejím samotném závěru. Opakuji už předtím vyslovenou otázku, jen danou do kontextu k Maritainovi: je skutečně dílo Michaela Novaka právě tou „univerzální idejí“ a tou „vhodnou ideologií“, která by měly lidstvu pomoci zprostředkovat americkou katolickou sociální zkušenost? Čím to, že nejdůležitější pořadající institucí již zmíněné konference „biskupů pěti kontinentů“ ve Fribourgu, stejně jako o dva roky další konferencí „Jaká ekonomie pro 21.století?“ /Řím 1995/ byl právě „Institute Jacques Maritain“, a to aniž by jedna i druhá konference stavěly na té větví amerického neokonzervatismu, kterou reprezentuje právě Michael Novak? Zpronevřuje se tedy Institut svému jménu a duchovnímu dědictví Maritaina? Nebo jde o „různo-čtení“ francouzského filosofa /které je pak zdrojem názorové „různice“?/ Má předběžná pracovní odpověď na tyto otázky je tato: za to půlstoletí od vyslovení „Reflections“ klasikových, se Amerika velice změnila. Její schopnost nést pochodně, k nimž by se lidstvo rádo obrátilo, je dnes podstatně slabší. Kromě jiného proto, že neokonzervativní vize nezakládá fundaci pro to být světovým lídrem, kterému jde o „univerzální dobro“, jak o něm hovoří již „Pacem in terris“.

Kapitola 4 je svým způsobem jádrem disertace neboť je věnována vizi- projektu demokratického kapitalismu u Michaela Novaka. Nehodlám se už vracet k tomu, co jsem napsal v úvodní části svého posudku. Jen opakuji: Interpretace „Laického listu“ jako ideového podkladu pro CA je podle mne účelová, a těžko doložitelná, stejně jako pomýlenost amerických biskupů ve verzi listu oficiálního. Spornost celkové optiky bych chtěl ukázat na problematice t.zv. katolické antikapitalistické tradice /4.3/. O antikapitalistické mentalitě psal již Mises, a antikapitalistická mentalita kultur v řadě zemí je i dnes považována za jednu z hlavních příčin jejich zaostalosti. Katolická sociální nauka ve vyspělých zemích /a v USA především/ však musí dnes naléhavě varovat před skutečností, že kapitalistická mentalita naopak prosákla do takových sfér společnosti a do takové hloubky mezilidských vztahů, kam neměla být nikdy vpuštěna. Stefano Zamagni z Boloně píše o „překročených etických limitech trhu“, a to z pozice předního evropského teoretického ekonomu a poradce Vatikánu v ekonomických otázkách. Překročené etické limity trhu jsou však v řadě případů spíš eufemismem. Svou hrozivostí bohužel mohou vést až k odkazům k ranému Marxovi /Ekonomicko-filosofické rukopisy/- či k apoštolu Pavlovi s jeho hledáním kořenu všeho zla v penězích. Zde není místo pro obsáhlejší argumentaci, uvedu jen takové „zhůvěřilosti“ jako

jsou pojmy „produkce dětí“ v „ekonomii rodiny“, neregulované trhy se spermaty oceňující věk, mládí, krásu a inteligenci dárců pro asistovanou reprodukci, pojišťování amerických diecézí proti škodám způsobeným výskytem pedofilie u kněží...Arcibiskup Martino, který stojí v čele *Iustitia et Pax* při prezentaci Kompendia sociální nauky církve /Montecassino 30.4.2006, The Pontifical Academy of Social Sciences, Extra series 8/ varuje dnes dokonce před novým „totalitarismem“, tentokrát „technologickým“. Destruktivní ideologie se pokouší škrtnout slovo „nesmíš!“ a chce vyloučit etická hlediska ze všeho počínání, nic co člověk /pozor- ve své „kreativitě“!/ dokáže, mu nemá ba nesmí být zakazováno: v ekologii, v bioetice, v globální ekonomice. Ovšem za všemi těmi novými podobami „ducha vzpoury“ lze snadno rozpoznat moc peněz a pokušení peněz. Ne snad, že by si těchto rizik nebyl Novak vůbec vědom, a jeho zdůrazňování důležitosti morálně-kulturního systému společnosti je dostatečně známé. Slabinou jeho úvah je však flagrantní nedocenění kulturních a morálních důsledků právě té kapitalistické mentality, pro niž tak zaníceně horuje.

Z kapitoly 5. považuji za nutné obrátit pozornost na roli katolicismu v dnešních USA, a její relativní váhu vlivu na formování kultury v poměru k dřívější dominanci protestantské tradice. Z anglického puritanismu zůstala jen jedna část: tvrdá práce. Po 2.světové válce však ve spotřebě převládl duch „společnosti hojnosti“, hedonismus. Již zmíněný J.Twitchell jako jakýsi guru konzumismu formuluje „novou etickou maximu“: „makej, makej, makej,“ a „utrácej, utrácej, utrácej“- jinak se kola systému zastaví. A tentýž Twitchell – či snad nebude příliš silné když se odvážím říci -d'ábel v něm- jása nad tím, že duch materialismu už tak hluboko pronikl do amerického křesťanství v jeho obou tradicích, protestantské, stejně jako katolické. Ano, Neuhaus /str.142 disertace/ má pravdu v tom, když říká „Nový faktor je...katolíci začali být jako kdokoli jiný“ /a Míčka dodává- míní to kulturně, politicky, morálně- s čímž plně souhlasím- při zachování základních komponent katolické víry /?/- nad čímž si dovoluji pochybovat. David Hollenbach v již vzpomenuté práci o společném dobru upozorňuje na fakt, že dnešní USA přispívají na pomoc rozvojovým zemím méně než jiné vyspělé země, a že běžný Američan je přitom přesvědčen o opaku, jak dokládá empirický výzkum. Z makro-statistik je ovšem možné doložit, že USA zase- srovnatelně vzato- vydávají více na zbrojení než ostatní „bohaté země“. Už jen samotná alternativita „veřejných výdajů“ v tomto smyslu, a dokonce u některých neokonzervativců vysoce hodnocený „trade-off“ ve prospěch udržování globální mocenské rovnováhy vojenskou silou, je výpovědí o posunu americké společnosti-řekněme oproti meziválečné situaci. V tom lze sotva vidět „katolické dobytí Ameriky“. Dnešní USA žijí v atmosféře ohrožení a strachu: že jim jejich blahobyt ostatní závidí, a že je proto „nemají rádi“. Sami se však nechali zaplést do „žentouru

konzumní společnosti“ /“hedonic treadmill“ amerického psychologa Davida Kahnemana, který dostal před několika lety Nobelovu cenu za ekonomii/: pracují více než dříve, ač jim to nepřináší štěstí. „Filosofie svobody“ vyústila v otročení konzumu a penězům jako univerzálnímu prostředku k uspokojení stále umělejších a morálně spornějších potřeb. To má být „triumf amerického materialismu“ /Twitchell/.

Závěrečné kapitoly 6 a 7 o vizi budoucnosti, jež by měla stát na Novakově projektu, a o reakci na Novakovo dílo, již ponechávám bez komentáře. Jen doktorandově pozornosti doporučím ještě jednu knihu Davida Hollenbacha, neboť ta je i o vizi „globálního dobra“, a je hlubokou /implicitní/ polemikou s Novakem. V „pozitivním myšlení“ o možných zárodcích „civilizace lásky“ pak doporučuji studium –převážně italské školy o „ekonomii společenství“, inspirované Klárou Lubichovou a Hnutím Fokolare. Zde nacházím „ideální nárok na člověka“ katolické sociální nauky skutečně přítomný. Argument, že jde o marginální záležitost, je jistě pravdivý. Ale ani Amerika, ani Evropa „v krizi kultur“ jiné pozitivní východisko autenticky křesťanské nenabízí. Většinová společnost už žije kulturou, na niž má křesťanství vliv jen okrajový. Křesťanství se „přestěhovalo“ za chudými rozvojového světa. Těm totiž Ježíš přinesl radostnou zvěst o Božím království. Bohatí mladíci, kteří mezitím zestárli ve svém bohatství, nejsou z radostné zvěsti vyloučeni. Stačí jen aby si uvědomili, že ono bohatství nestačí k tomu, aby se člověk ve světě pozemských skutečností skutečně zabezpečil.

Bývá zvykem, dát v oponentním posudku příležitost, aby doktorand na určitém tématu prokázal schopnost hájit své teze. Navrhuji dvě témata:

a/ V čem je CA skutečně odlišná od předchozích encyklik- pokud jde o „přijetí kapitalismu“, a to na podkladě diskuse nad článkem č.42. této poslední encykliky Jana Pavla II.

b/ CA obsahuje rovněž varování před konzumní společností. Jaké východisko vidí doktorand z této kultury „ve světle americké zkušenosti“ a s užitím argumentace Michaela Novaka.

Na závěr považuji jako oponent k předložené disertaci říci toto. Práce, kterou Roman Míčka předložil, svědčí o hlubokém osobním zájmu o obor, a o velkém „investovaném úsilí“ do studia zvolené problematiky. Monografie je cenná, zvláště v našich podmínkách. I pro mne byla v řadě aspektů objevná a přinášející i autory a prameny dosud mi neznámé. Oceňuji i vnímání katolické sociální nauky jako akademické disciplíny, otevřené dialogu a disputaci možných interpretací na základě odlišných kulturních a historických tradic. A věřím, že doktorand přijme takto- s otevřeným srdcem- i odlišné názory a připomínky formulované

v tomto posudku a během vlastní obhajoby disertace. Konec konců, střední doba dožití je známa, a budoucnost se otevírá především generaci dnešních doktorandů, a oni přebírají za ni odpovědnost. Nechť tedy zkusí vzít takto „rady starců“, aby dlouho žili, a dobře se jim vedlo na zemi.

Disertační práci „Michael Novak a jeho projekt demokratického kapitalismu“, kterou PhDr. Roman Míčka předložil na Teologické fakultě Jihočeské univerzity,
doporučuji k obhajobě.

V Praze 29. března 2007

Prof. Ing. Lubomír Mlčoch, CSc.

Institut ekonomických studií FSV UK Praha